

Warszawa, 12 marca 2019 r.

Uwagi nt. projektu rozporządzenia w sprawie Funduszu Sprawiedliwej Transformacji – Europejski Zielony Ład

Związek Stowarzyszeń „Polska Zielona Sieć” to organizacja ekologiczna zajmująca się transformacją energetyczną i sprawiedliwą transformacją regionów górniczych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Górnego Śląska i Wielkopolski Wschodniej. Poniżej przedstawiamy nasze uwagi dotyczące proponowanego rozporządzenia w sprawie Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.

1. Wsparcie z Funduszu powinno być uzależnione od przyjęcia jasnego harmonogramu odejścia od węgla

Ma to kluczowe znaczenie, jeśli Fundusz ma skutecznie odgrywać swoją rolę, pomagając regionom węglowym w uniezależnieniu się od paliw kopalnych w sposób zgodny z przyjętym przez UE celem, jakim jest osiągnięcie neutralności klimatycznej najpóźniej do 2050 r. Bez

jasnych regionalnych harmonogramów odejścia od węgla nie będzie możliwa dystrybucja wsparcia z Funduszu w optymalny sposób. Aby wsparcie było sprawiedliwe, odpowiednio ukierunkowane i skuteczne, powinno być udostępniane na podstawie wiarygodnych informacji o tym, które miejsca pracy związane z przemysłem węglowym i lokalne dochody podatkowe znikną, i kiedy to nastąpi. Bez tego rodzaju precyzyjnego planowania istnieje ryzyko, że wsparcie z Funduszu zostanie przeznaczone na obszary i projekty, które nie odnoszą się do najbardziej istotnych negatywnych skutków odejścia od węgla. Istnieje również ryzyko, że po wydaniu pieniędzy z Funduszu w sposób, który nie był optymalnie ukierunkowany, regiony węglowe mogą pozostać z węglowymi aktywami i miejscami pracy, dla których nie przewidziano wsparcia.

Dlatego niezbędne jest wprowadzenie bardziej rygorystycznych warunków i wymogów dotyczących planów sprawiedliwej transformacji, o których mowa w art. 7. projektu rozporządzenia. Rozporządzenie musi określać

jasne, precyzyjne kryteria oceny zgodności planów z celem neutralności klimatycznej, wśród których powinien być także wymóg przyjęcia jasnych, szczegółowych i wiążących harmonogramów wycofywania aktywów węglowych.

Oczywiste jest, że nie należy udzielać wsparcia regionom ani przedsiębiorstwom, które planują wdrażać lub już wdrażają nowe projekty węglowe, ponieważ nie można tego w żaden sposób pogodzić z celem neutralności klimatycznej do 2050 r. W tym kontekście należy zauważyć, że na Śląsku planowany jest co najmniej jeden nowy projekt wydobywania węgla, jakim jest otwarcie nowego złoża węgla w miejscowości Imielin przez państwową spółkę wydobywczą PGG, natomiast w Wielkopolsce Wschodniej zakład energetyczny ZE PAK nadal podtrzymuje swój plan budowy nowych kopalni węgla brunatnego w Ościszowie i Dębach Szlacheckich.

2. Jakość nowych miejsc pracy

W Polsce obecnie brakuje siły roboczej. Wyzwania związanego z utratą miejsc pracy w przemyśle węglowym nie należy sprowadzać do prostego tworzenia równoważnej liczby miejsc pracy w innych sektorach. Tym co sprawia, że pracownicy przemysłu węglowego nieufnie podchodzą do perspektywy zmiany z pracy, nie jest bezrobocie (miejsca pracy są dostępne), ale fakt, że nowe miejsca pracy nie będą dorównywały obecnym pod względem poziomu wynagrodzeń, stabilności zatrudnienia, reprezentacji związkowej, długości dojazdów do pracy i innych aspektów jakości zatrudnienia.

Fundusz nie osiągnie swoich celów, jeżeli będzie wspierać tworzenie śmieciowych miejsc pracy, które według oceny samej Komisji, przedstawionej w Sprawozdaniu Krajowym przygotowanym w ramach Semestru Europejskiego, nadal stanowią problem na polskim rynku pracy. Wsparcie udzielane z Funduszu na tworzenie miejsc pracy powinno być uzależnione od spełnienia przez beneficjentów jasno określonych i mocnych kryteriów jakości zatrudnienia.

Skuteczność Funduszu w łagodzeniu społecznych i gospodarczych skutków transformacji będzie również zależać od tego, na ile powstawanie nowych miejsc pracy będzie skoordynowane z ze znikaniem miejsc pracy w górnictwie pod względem czasu, lokalizacji oraz profilu umiejętności pracowników. To jeszcze jeden powód, dla którego obowiązkową częścią terytorialnych planów sprawiedliwej transformacji muszą być jasne i szczegółowe harmonogramy wycofywania się z węgla, obejmujące daty zamknięcia poszczególnych zakładów oraz dane dotyczące liczby, profilu demograficznego (w tym płci) i profilu umiejętności pracowników, którzy wkrótce stracą pracę. Wsparcie z Funduszu powinno być udzielone tym projektom, które generują nowe miejsca pracy dla ludzi tracących pracę, w miejscu i czasie umożliwiającym płynną zmianę zatrudnienia. Fundusz powinien traktować priorytetowo przedsięwzięcia łączące tworzenie miejsc pracy z przekwalifikowaniem pracowników, którzy stracą pracę w przemyśle węglowym, w celu zapewnienia im płynnego i bezpośredniego przejścia do nowych miejsc pracy.

3. Udział społeczeństwa i głos lokalnych interesariuszy

Wyzwania, przed którymi stoją regiony węglowe w Polsce i poza nią, są złożone. Pracownicy w przemyśle węglowym nie są jedyną kategorią ludzi, których dotyczy kwestia sprawiedliwej transformacji. Opracowanie optymalnych planów wydatków dla Funduszu będzie możliwe, jeśli w procesie tym zostanie wykorzystana szczegółowa wiedza szerokiej grupy interesariuszy, którzy z pierwszej ręki znają wyzwania i potrzeby związane z transformacją. Dlatego w debacie na temat planów sprawiedliwej transformacji i w ich przygotowaniu powinny zostać uwzględnione poglądy i potrzeby szerokiego grona interesariuszy.

Obecne zapisy art. 7(3), który przewiduje zastosowanie standardowych mechanizmów partycypacji, mających zastosowanie do innych funduszy Polityki Spójności, mogą nie być wystarczające ze względu na szczególne wyzwania, przed którymi stoją regiony węglowe. Rozporządzenie o Funduszu Sprawiedliwej Transformacji powinno zawierać mocniejsze i bardziej szczegółowe przepisy dotyczące dialogu, uczestnictwa i konsultacji, aby zapewnić wszystkim zainteresowanym możliwość wpływu na proces planowania i realizacji wydatków z Funduszu. Istnieje ryzyko, że nadmierny wpływ na ten proces mogą uzyskać grupy o największej sile lobbingskiej i jednocześnie najmniej zainteresowane szybkim postępowaniem w kierunku neutralności klimatycznej. Może się to odbyć kosztem mniejszych grup, m.in. m.in. społeczności lokalnych zainteresowanych rozwojem energetyki obywatelskiej, grup borykających się ze negatywnymi skutkami działalności wydobywczej, np. rolników walczących z niedoborami wody spowodowanymi przez wydobywanie, itp.

Praktycznym przykładem efektywnego włączenia lokalnych społeczności w proces podejmowania decyzji są panele obywatelskie, które mogłyby być zwoływane w celu podjęcia decyzji co do kluczowych aspektów planów sprawiedliwej transformacji.

4. Naprawa środowiska musi być częścią rozwiązania

Degradacja środowiska spowodowana wydobyciem węgla i uzależnieniem od niego stanowi ważną przeszkodę dla przyszłego rozwoju polskich regionów węglowych. Problem ten nie sprowadza się wyłącznie do „regeneracji, dekontaminacji i renaturalizacji terenów oraz projektów zmieniających ich przeznaczenie”, tj. działań na rzecz środowiska wymienionych obecnie w projekcie rozporządzenia. Na Śląsku katastrofalna jakość powietrza zniechęca

młode rodziny do pozostania w regionie, zaostrzając problemy związane z wyludnieniem i starzeniem się lokalnej społeczności. We Wschodniej Wielkopolsce miejsca pracy w rolnictwie są zagrożone z powodu dotkliwej suszy, którą pogłębia wydobycie węgla brunatnego.

Rozwiązanie tych i podobnych problemów powinno być częścią sprawiedliwej transformacji i powinno być wspierane z Funduszu. Fundusz powinien traktować priorytetowo przedsięwzięcia, które pomagają rozwiązywać problemy środowiskowe, jednocześnie tworząc miejsca pracy. Powinien również odmawiać wsparcia potencjalnych beneficjentów, którzy planują kontynuować działania szkodliwe dla środowiska (np. planują otwarcie nowych kopalni węgla) i projektów, które będą miały negatywny wpływ na powietrze, wodę, glebę, różnorodność biologiczną lub klimat (np. spalanie odpadów lub spalanie biomasy leśnej).

W tych przypadkach, w których Fundusz może wspierać inwestycje w przedsiębiorstwa inne niż MŚP, wśród potencjalnych beneficjentów prawdopodobnie znajdują się przedsiębiorstwa górnicze i firmy energetyczne, które przyczyniły się do obecnej degradacji środowiska. W takich przypadkach wsparcie z Funduszu nie powinno być przyznawane na realizację ich prawnych zobowiązań dotyczących środowiska, np. rekultywację gleby lub odbudowę zasobów wodnych, jeśli przeprowadzenie takich działań jest wymogiem zapisanym w koncesji wydobywczej; i nie należy też udzielać wsparcia na jakikolwiek inny cel potencjalnym beneficjentom, którzy uchylają się od wypełnienia swoich obowiązków w zakresie środowiska. Wsparcie z Funduszu powinno

---

być przyznawane w pierwszej kolejności projektom, które poprawiają jakość powietrza np. dzięki rozwojowi małych projektów energetyki obywatelskiej, które jednocześnie wzmacniają lokalną gospodarkę i obniżają koszty energii, czy wspólnotowym przedsięwzięciom z zakresu gospodarki wodnej, opartym o rozwiązania bazujące na naturalnych procesach przyrodniczych (*nature-based solutions*), itp.

Zachęcamy do zapoznania się z naszymi raportami na temat wyzwań sprawiedliwej transformacji w perspektywie społecznej dla Śląska i Wielkopolski Wschodniej, które dostępne są pod adresem: bit.ly/JT-Silesia i bit.ly/JT-Wielkopolska.

[wersje polskie raportów i dodatkowe materiały w języku polskim: www.sprawiedliwa-transformacja.pl/publikacje]

